

2005-11-11

Gävleborgs Fäbodförening

Jordbruksdepartementet
103 33 STOCKHOLM

c/o Hälsinglands museum
Storgatan 31
824 30 HUDIKSVALL

Yttrande över Ändringar i jaktförordningen (1987:905)

Promemoria 2005-10-03 Jo2005/2251

Inledning och bakgrund

Gävleborgs fäbodförening, GFF, har fått möjlighet att lämna synpunkter på promemorians förslag till ny lydelse av 28 § i jaktförordningen.

GFF är i dag Sveriges största förening för fäbodbruk och har även ett utvecklat samarbete med Värmlands säterbrukareförening. Verksamhetens absolut viktigaste del är att i vidaste bemärkelse arbeta för en sund och livskraftig utveckling av fäbodbruket och att generellt främja fäbodbrukets intressen. GFF:s egentliga verksamhetsområde är Gävleborgs län men resultat och erfarenheter från verksamheten är tillgängliga utan inskränkningar.

GFF, som lämnar sitt yttrande från fäbodbrukets synpunkt, anser att den föreslagna lydelsen inte är tillfredsställande. GFF lämnar här förslag till ändring.

För GFF har Konventionen om biologisk mångfald alltid varit aktuell i föreningsarbetet och stadgarna är utformade med konventionens syfte i åtanke. Detta har gjort att GFF kanske mer än andra representanter för lokalsamhällen sökt tillämpa och hänvisa till Konventionen i sin verksamhet. GFF anser att i och med att ursprungs- och lokalbefolkningar förvaltar för samhället värdefulla kunskaper och egenskaper måste förutsättningar för dess bevarande också erhållas. GFF vill stryka under vikten av att staten skapar goda förutsättningar för dessa små företag och entusiaster. Detta innebär exempelvis att undantag från generella regler, även i jaktlagstiftningen, kan lämnas med hänvisning till Konventionen.

Bland nyttjare av traditionellt fritt skogsbete lever uppfattningen att rovdjur ska få dödas om det sker för att hejda ett sannolikt eller påbörjat angrepp på ett tamdjur. Traditionen talar också för rätt att skrämja och stöta bort ofredande rovdjur. Uppfattningen motiveras bl a av att detta ger skygga rovdjursstammar vilket långsiktigt minskar antalet störningar och på så sätt också främjar nuvarande rovdjurspolitik.

Någon rovdjursfientlig person kan nog tänkas tänja på en lag byggd på de redovisade åsikterna. Läget för fäbodbrukarna är emellertid så speciellt att få kan finna och utnyttja tillfällen till missbruk. De som utnyttjar sin traditionella rätt till fritt bete är heller särskilt många. Däremot är det viktigt att lagens 28:e paragraf, för en bredare acceptans av rovdjurspolitiken, inte uppenbart strider mot lokalbefolkningars allmänna rättsuppfattning.

GFF vill att Sverige i EU söker befästa värdet av vidmakthållna lokalsamhällen och tillämpad traditionell kunskap enligt artikel 8j och anknyttande texter i Konventionen.

Fäbodkulturen kan exempelvis vara nödvändig som erfarenhetsbank för ett framtida långsiktigt ekologiskt hållbart samhälle. Fäbodbruket är ju unikt i dagens svenska jordbruk genom sin positiva energibalans. Det vill säga energiinsatsen är lägre än uttaget (SLU 2000, rapport nr 87). Lagstiftningen får inte vara sådan att skydd för fäbodbrukets djur omöjliggörs.

Lydelsen av 28 §

Första stycket: Det är bra att åtgärder får utföras för att skrämja rovdjur då det finns skäl att tro att de kommer att angripa tamdjur.

Andra stycket: Det är bra att rovdjur enligt första stycket får dödas för att skydda ett tamdjur. Styckets fall nummer 1 och 2 kan dock accepteras enbart om ett fall nummer 3 läggs till:

3. av var och en om rovdjuret befinner sig inom betesområde för betesdjur eller djur som används i deras skötsel på traditionellt fritt bete vid fäbodbruk, fjällnära jordbruk eller annat skogsjordbruk, om det är sannolikt att rovdjuret där kommer att angripa tamdjuret och det inte går att avvärja angreppet genom skrämjelåtgärder eller annat lämpligt sätt.

Tredje stycket: Jakt bör tillåtas inom nationalpark om detta medges i parkens föreskrifter för disposition och skötsel.

Tillägget av nummer 3 i andra stycket motiveras av Konventionen om biologisk mångfald, som ger slutsatsen:

Fäbodbrukare ska som representanter för en lokal gemenskap med en traditionell verksamhet särbehandlas positivt vid bruket av sin gamla kunskap.

”Ursprungliga och lokala samhällen” behandlas i CBM:s utredning 2004, ”Traditionell kunskap och lokalsamhällen – artikel 8j i Sverige”.

Innebörden i tillägg 3 kan grundläggande förklaras på följande sätt.

”Betesområde” uppskattas vid traditionellt fritt bete normalt till en yta med fem kilometers radie räknad från fäbod eller annat brukningscentrum, men vars figur kan variera beroende på terräng, beteskvalitet och årstid.

”Djur som används i betesdjurens skötsel” är t ex vallhundar och boskapsvaktande hundar.

”Traditionellt fritt bete” avser sådant bete som behandlas i SOU 2003:116, ”Betesrätt vid fäbodbruk mm”. I utredningens kapitel 7 berörs rovdjursproblemet något: *”En ytterligare komplikation på området består i att vissa fäbodbrukare behöver skydda sina djur mot rovdjursangrepp. Därvid kan bidrag utgå till rovdjursstängsel enligt viltskadeförordningen (2001:724). Enligt vissa uppgifter till utredningen krävs därvid att djuren stadigvarande hålls innanför rovdjursstängslet. Detta krav är i sin tur oförenligt med bestämmelserna om bidrag till fäbodbete.”*

Traditionellt fritt bete är en av förutsättningarna för bevarande av lantrasdjur in situ. Betydelsen av bevarande in situ behandlas bl a i Konventionens artikel 8j. Betesdjuren ska hållas i miljöer där deras egenskaper kan bibehållas. Arbetet gäller således inte enbart arterna som sådana och är även mer än att hålla lantraser i en ålderdomlig miljö.

I fäbodbruk förekommer ofta betesbesättningar med enbart eller ett mer eller mindre stort inslag av utrotningshotade raser. Förhållandet att dessa i regel små populationer i realiteten är mer sårbara än de rovdjur som kan hota dem måste tillmätas berättigad hänsyn vid utformningen av tillägg 3.

Bevarande in situ är i sin utvecklade form fråga om förståelse och en gemenskap, en symbios, mellan djur och dess vårdare. Genom att utgå från djurens ärvda förutsättningar och den kunskap som

djuren genom inläring förmedlat från generation till generation har fåbodbrukare möjlighet att tillföra och omdana beteenden så dessa kan gynna och underlätta företagandet. Djuren blir medarbetare. Här krävs de förutsättningar för skydd mot rovdjur som tillägg 3 ger.

Skogsbetesekosystemen är de kanske mest hotade naturliga fodermarkerna i landet. Dessa livsmiljöer är av största betydelse för bevarande av en rad vilda växter och djur. Kravet på ett extra starkt skydd för rovdjur som björn, varg och lo får inte innebära att existensen av andra arter och raser, vilda som tama, äventyras.

Även djurskyddsaspekter måste beaktas vid utformning och tillämpning av andra stycket. De fylls bäst om människorna effektivt får försvara sina husdjur på rimliga villkor. Det är inte bara fråga om kommersiella värden som ska värnas. Det är inte ens främst fråga om biologisk mångfald. Det är däremot en del av begreppet *in situ*. I dessa näringar på marginalen är djuren individer med djupa, känslomässiga bindningar mellan dessa och deras ägare eller brukare. Den aspekten är viktig.

Valet av att "*var och en*" ska kunna döda rovdjur, då förutsättningarna finns, framför "*ägare eller vårdare*", bygger på den tradition av samverkan mellan fåbodbrukare och övrig lokalbefolkning som är nödvändig för ett fungerande fåbodbruk. I sammanhanget bör även beaktas att flera fåbodbrukare saknar såväl jaktvana som jaktvapen.

Tillägget med fall nummer 3 medför inga ökade bevisproblem jämfört med regeringens föreslagna lydelse i fall nummer 2.

Motivet till ändringen i tredje stycket rörande nationalparker är att skötseln av vissa parker kräver fåbodbruk för att bibehålla de värden som kommit att anses som naturliga för dessa. I första hand tänker GFF idag på Sonfjällets nationalpark med betesmark främst för Nyvallens fåbod. Paralleller kan dock finnas eller uppstå rörande Fulufjället, Färnebofjärden och andra.

GFF förutsätter att det inte finns skäl att bortse från Konventionen om biologisk mångfald vid ändringarna i jaktförordningen. GFF är dock berett att ytterligare motivera sina uppfattningar.

Övrigt

GFF har kartlagt olika frågor som berör fåbodnäringen och målmedvetet arbetat för att finna långsiktiga lösningar. Genom lokala Naturvårdsbidraget i samverkan med Ovanåkers kommun och med medel från Viltskadeanslaget har GFF kunnat driva ett projekt för att underlätta arbetet med förebyggande åtgärder mot skador av rovdjur i fåbodmiljöer. Resultatet kan även användas av Länsstyrelsen för hanteringen av viltskademedel.

GFF har även försökt fästa uppmärksamheten på att vissa geografiska områden är missgynnade genom besvärande förekomst av stora rovdjur. Periodvis kan dessa binda en fåbodbrukare tidsmässigt så att både produktion och förädling av livsmedel måste sättas åt sidan. Full kompensation för intäktsbortfallet måste utgå. GFF kan se en lösning genom att en generell ersättning utgår för förebyggande åtgärder, t ex anställning av vallare i definierat missgynnade områden, samt att direkta förluster i företagen därutöver ersätts genom viltskadeanslaget.

GFF vill i sammanhanget erinra om regeringens idé att Centrum för biologisk mångfald ska vara det organ som utifrån Konventionen om biologisk mångfald ska samordna, initiera, utreda och medverka i genomförandet av önskvärda insatser, samt popularisera och väcka intresse för traditionell kunskap och lokala näringar. GFF tycker att delar av uppgiften kan decentraliseras och ges formen av regionala kompetenscentra. Ett Fåbodcenter kan kombineras med eller rymmas inom denna uppgift för CBM.

GFF anser att ett väl fungerande centrum ska samla kompetens och förmedla kunskap och information, såväl till brukare som till myndigheter och allmänhet, och långsiktigt främja en hållbar fäbodkultur i landet.

GÄVLEBORGS FÄBODFÖRENING

Joni Lidberg
Kontakt i rovdjursfrågor

Kopia till Värmlands säterbukarförening, WWF, CBM, Länsstyrelsen X, Ovanåkers k:n